

I. Informacje o obiekcie

NR WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW :

I.1. Rodzaj :

elewacje i detal architektoniczny kościoła : ceglane, ceglano - kamienne, kamienne, metalowe

I.2. Autor, warsztat, szkoła :

nieznane warsztaty budowlane, murarskie; widoczne wpływy budownictwa gotyckiego Ziemi Chełmińskiej i Warmii

I.3. Datowanie :

fundacja ówczesnego właściciela wsi, starosty płońskiego Andrzeja Borzewskiego herbu Lubicz – 1453 rok; rozbudowa w kierunku południowym o kaplicę św. Anny w 1630 roku i jej przebudowa w XVIII wieku

I.4. Lokalizacja :

centrum wsi Bożewo przy skrzyżowaniu ulic Mostowej i Sierpeckiej (dz. nr 142703_2.0002.187); Google Maps 52.716190, 19.555568

I.5. Właściciel :

Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jakuba w Bożewie, ul. Mostowa 2, 09-215 Bożewo

I.6. Technika :

mury wykonane na zaprawie wapiennej z cegły, cegły i kamienia, blendy i elementy fryzów tynkowane - zacierane, posadowiony na fundamentach kamiennych: głązy narzutowe

Wcześniejsze konserwacje lub renowacje: TAK ✓ NIE

II. Opis

Kościół parafialny w Bożewie jest świątynią salową przekrytą wspólnym stropem z wydzielonym ścianą tęczową prezbiterium.

Plan prostokątny w osi wschód - zachód z dodatkowymi : prawie kwadratową kaplicą przy ścianie południowej i podłużną, dwuprzestrzenną, prostokątną zakrystią przy elewacji północnej. Konstrukcję kościoła wzmacniają masywne, dwuuskokowe szkarpy w narożach świątyni oraz zakrystii i elewacji północnej.

Elewacje kościoła ceglane – cegła oryginalna, gotycka i maszynowa współczesna w miejscach napraw i flekowania z elementami tynkowanymi / zacieranymi cienką warstwą zaprawami mineralnymi – blendy szczytu, obramienia okienne, pas wieńczący elewacje ścian.

Elementy kamienne (obrabiane głązy narzutowe) pojawiają się w dolnej części cokołu oraz w elewacji zachodniej.

Szczególną uwagę zwracają bardzo dobrą jakością architektury szczyty oraz rozbudowany portal elewacji zachodniej. Artystyczną płaskich, nietynkowanych ścian z cegły gotyckiej wzbogaca wplecenie w wątek ułożonej w siatkę rombów cegły zendrówki.

III. Stan zachowania obiektu i przyczyny zniszczeń

Ogólny stan zachowania poszczególnych elewacji określa się jako średni, zły a punktowo bardzo zły.

Elewacje ceglane, fragmenty kamienne i elementy wykończone zaprawami mineralnymi w związku ekspozycją zewnętrzną pokryte jest różnego rodzaju nawarstwieniami powstającymi w wyniku osadzania się pyłów i sadz oraz ich konsolidacji. Nawarstwienia te obniżają nie tylko walory estetyczne obiektu (zmiana waloru i kolorystyki elewacji, jej szaro bury i czarny walor) ale również wpływają destrukcyjnie na ceglane podłoże. Uszczelnianie powierzchni prowadzi do osłabiania lub wręcz dezintegracji granularnej podłoża ceglanego. W wielu miejscach prowadzi to do „odspajania” czarnych nawarstwień odkrywających osłabione podłoże.

Wiele zniszczeń pogarszających parametry techniczne cegły związana jest z działaniem wody (podciąganej z gruntu, opadowej, kondensacyjnej). Materiał cegły poddany długotrwałemu działaniu wody lasuje się, osłabia a woda penetrując strukturę wynosi na powierzchnię związki rozpuszczalne w wodzie co w znaczący sposób zwiększa obszar i zakres zniszczeń. Zniszczenia solne są szczególnie widoczne w partii spoin dolnych partii elewacji. Polegają one na osłabieniu lub dezintegracji granularnej zaprawy lub wręcz ubytków całych jej partii na głębokość do 3-4 cm. Zniszczenia solne cegły są miejscami bardzo intensywne i doprowadziły do bardzo znacznych ubytków materiału – np. lewe, dolne, ościerze ceglanego portalu. Obserwowane są zniszczenia mrozowe również związane są z obecnością wody w kapilarach i szczelinach materiału.

Spękania i rozwarstwienia nie tylko wzmagają zakres penetracji wody ale umożliwiają wzrost glonów oraz porostów. Zakres ataku tych ostatnich w bardzo wielu

miejscach i na znacznej powierzchni jest bardzo intensywny wytwarzając na powierzchni cegły zwarte struktury o innej fakturze i kolorystyce całkowicie zaburzające odbiór kolorystyki i formy elewacji z czerwonej cegły.

Głazy narzutowe użyte do wymurowania partii fundamentowych kościoła posiadają miejscami czarne, mocno przylegające do podłoża nawarstwienia. Powodują one zaburzenie pierwotnej estetyki a z czasem spowodują zniszczenia powierzchniowe.

Tynk / zacierka mineralna w wielu miejscach przez zastosowanie nieodpowiedniej malatury złuszcza się odsłaniając osłabione podłoże.

Program prac konserwatorskich

A. Założenia konserwatorskie

W związku z trwającym nieustannie procesem niszczenia (sole rozpuszczalne w wodzie i wilgoć, atak biologiczny, korozyjna atmosfera terenu zurbanizowanego) struktury cegieł powodującym powstawanie ubytków, niszczenia spoin oraz powierzchni gładów narzutowych dolnych partii elewacji ze względu na konieczność zachowania odpowiedniej estetyki udostępnianego obiektu oraz zabezpieczenia go przed dalszą destrukcją oraz zapewnienia mu trwałości zachodzi konieczność jak najszybszego wykonania szeregu czynności konserwatorskich i restauratorskich mających na celu przywrócenie pierwotnych walorów technicznych i estetycznych.

Polegać to będzie na:

- konsolidacji zdestruowanych lub osłabionych materiałów
- oczyszczeniu powierzchni z niszczących i szpecących zanieczyszczeń i nawarstwień :
korozyjnych jak i biologicznych
- uzupełnieniu ubytków: cegły, spoinowania, kamienia, tynków / zatarć zaprawą mineralną oraz
- scaleniu kolorystycznemu dla ujednolicenia odbioru.

Nie zaleca się końcowej hydrofobizacji powierzchni ze względu na obciążenie obiektu wilgocią oraz zasolenie dolnych partii.

B. Program prac konserwatorskich

1/ Dokumentacja fotograficzna i jeśli będzie to konieczne inwentaryzacyjna stanu zachowania; dokumentacja fotograficzna oraz dziennik prac konserwatorskich będą prowadzone na bieżąco wraz z postępem prac.

2/ Badania obiektu - pobranie próbek do badań i badania wraz z opracowaniem wyników oraz przedstawieniem wniosków w kontekście badanego obiektu: składu nawarstwień (ok. 2 próbek), stopnia zasolenia (ok. 2 próbek) oraz jeśli będzie to konieczne badania materiałoznawcze obiektu: zaprawy murarskie i cegła oryginalna (ok. 2 próbki)

Po uzyskaniu wyników badań Program Prac Konserwatorskich należy w razie konieczności zaktualizować, konsultując go z Inwestorem i służbami konserwatorskimi.

3/ Wykonanie dezynfekcji wybranych partii obiektu w szczególności partie zawilgacane i zainfekowane np. glonami, porostami, etc.

4/ Wstępne oczyszczenie lica muru; oczyszczenie powierzchni ściany z luźnych zanieczyszczeń za pomocą sprężonego powietrza, szczotek, pędzli oraz odkurzaczy

5/ Wstępne wzmocnienie, osłabionych, zdestruowanych cegieł oraz spoin; zabiegowi należy poddać osypujące się cegły jak i osłabione historyczne spoiny. Preparaty krzemoorganiczne z końcowym efektem hydrofilności

6/ Sezonowanie wzmocnianych partii; sezonowanie zgodnie z instrukcją i zaleceniami producenta

7/ Klejenie; zastrzyki wypełniające i sklejające spękania: wodne emulsje żywic sztucznych - epoksydowej lub akrylowej

8/ Usunięcie błędnych technologicznie napraw lica muru i spoin; chodzi o materiały i techniki, które ze względu na swoje niedostosowanie do właściwości najstarszych cegieł i spoin narażały i/lub narażają nieustannie obiekt na intensyfikację i przyspieszanie procesów niszczących np. uzupełnienia z bardzo mocnego betonu

9/ Opracowanie metodyki oczyszczenia elewacji; w oparciu o wyniki badań składu nawarstwień oraz obserwacji ich struktury i spoistości in situ; zastosowana powinna być metoda kombinowana: chemiczno – fizyczno – mechaniczna

- chemiczne zmiękczenie i/lub rozpulchnianie nawarstwień
- fizyczne zmiękczenie i/lub rozpulchnianie nawarstwień oraz
- mechaniczne usuwanie ich z powierzchni np. metody strumieniowo ściernie

- techniki laserowe

10/ Metodyczne oczyszczenie obiektu według metodyki wypracowanej pkt 9

11/ Miejscowe odsolenie obiektu; zabieg z oczywistych względów (gabaryty oraz niemożność wyekstrahowania soli w całości) ma charakter profilaktyczny i prewencyjny, wykonanie poprzez migrację soli rozpuszczalnych w wodzie do rozszerzonego środowiska

12/ Wzmocnienie strukturalne; w przypadku konieczności powtórnego wykonania zabiegu ze względu na niewystarczające wzmocnienie wstępne zdestruowanych partii muru. Preparaty krzemooorganiczne z końcowym efektem hydrofilności

13/ Sezonowanie wzmacnianych partii; sezonowanie zgodnie z instrukcją i zaleceniami producenta

14/ Kompleksowa dezynfekcja obiektu; zabezpieczenie przed atakiem mikrobiologicznym oraz porastaniem przez glony, mchy i porosty

15/ Przygotowanie ubytków pod uzupełnienia; duże i/lub głębokie ubytki wiążą się z koniecznością wklejenia w nawiercone uprzednio w ubytku otwory niekorodującego zbrojenia

16/ Uzupełnienie ubytków zaprawą mineralną; zaprawa mineralna powinna odpowiadać podstawowym wymogom większej porowatości i mniejszej wytrzymałości niż struktura oryginału; należy zwrócić również uwagę na fakturę i kolor po obróbce aby w znaczący sposób nawiązywała do faktury i barwy oryginału; w szczególnych przypadkach może zostać zastosowane flekowanie cegłą

17/ Uzupełnienie spoinowania obiektu zaprawą mineralną o dużej porowatości i odpowiednio dobranym kolorze

18/ Scalenie kolorystyczne; znaczące różnice kolorystyczne występujące w obszarze lica cegły silikatowymi farbami laserunkowymi doprowadzając do spójnego odbioru estetycznego uzupełnienia ubytku i oryginału

19/ Wykonanie drukowanej dokumentacji powykonawczej w trzech egzemplarzach

wyprawy z zapraw mineralnych (blendy, opaski okien, etc.)

1/ oczyszczenie

2/ wzmocnienie rozcieńczoną emulsją żywicy akrylowej, drobne naprawy i uzupełnienie

3/ wykończenie malarskie farbami mineralnymi według kolorystyki zaakceptowanej przez inwestora i służby konserwatorskie

elementy metalowe (żelazny krzyż szczytu, etc):

1/ mechaniczne oczyszczenie z produktów korozji

2/ wykończenie malarskie farbami według kolorystyki zaakceptowanej przez inwestora i służby konserwatorskie